

Небојша Рудан
УЈЕД УЈЕДИНИТЕЉА

Уредник
Зоран Колунџија

Насловна страна
Срђан Чабрило

Небојша Рудан

УЈЕД УЈЕДИНИТЕЉА

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

1888 – 1934

Сада више нема назад.

Ту је где је. Иде тамо куда је и пошао, када је пре неки дан, у пратњи краљице Марије и кнеза Павла са кнегињом Олгом, на железничкој станици у Топчидеру сео у краљевски воз који ће га одвести на пут без повратка. Нежељеног повратка у Србију, земљу које ионако више нема. Земљу коју је он – нико него он, праунук Карађорђевић – потезом пера анихилирао. Југославизовао. Демон идеје југословенства био је, извесно, исувише јак да не би – штавише, недостојно лако – успео заглушити узалудне вапаје светопетарског цетињског искона. Звекет сабљи прадедових устаничких војвода из Шумадије. Победничке јауке исекаспљених јунака са Кајмакчалана. Па му је подлегао. После се још и заљубивши у свог ексклузивног демона, неуморно га потхрањујући готово већ пуних шеснаест година. Од оног погребно свечаног 01. децембра 1918. па, ево, све до овог злогуког ранооктобарског марсељског слепоподнева. *Осамнаест* – неизбежни збир трију шестица. **6 6 6** – и ето ти га: осамнаест. Ето ти га: *осамнаеста*.

А сада? Шта сада, где сада, када је све пропало?... Како *шта*? Како *где*? Па у смрт, брате, у смрт. Тамо се ионако све завршава, пре или после.

У смрт, у смрт! Али не у неку анонимну, петпарачку смрт. И не у некој глувој престоничкој болници, у болничкој пиџами. И не из, боже саклони, тамо некаквих инвалидских колиџа. Не, него *овако*, као што ће он сада, кроз сат времена или можда нешто мало још. *Овако*, како доликује једном југословенском краљу: у адмиралској униформи – златом оперваженом црном реденготу – коју преко груди пресеца црвена лента *Ле-*

гије части, са ордењем што га је сам себи прикачио на Солунском фронту. Овако, са позлаћеним мачем о боку и са дворогим адмиралским шеширом на глави. Овако, удобно заваљен на задњем седишту аутомобила марсељског префекта – црни отворени *Делаж* – у високој пратњи министра вањских послова пријатељске Француске, Жан-Луја Бартуа, и прекаљеног солунског генералисимуса Жозефа Жоржа. Овако, краљевски окружен припадницима *Мобилне гарде* на коњима под командом пуковника Пиолеа, а не сталцима за инфузију која треба да надомести храну што му је канцером захваћени организам, са неких 49 килограма преостале телесне тежине, више и не тражи. Овако, предсмртно релаксиран на задњем седишту погребноцрног *Делаж*-а, чији је покретни кров наменски отворен и на чијим степеничицама за улажење унутра, у аутомобил, само што још није прострт комад црвеног тепиха у знак добродошлице за атентатора који је ту негде, у расклицалој маси, и чека свој – а и његов, Александров – час. Овако, дакле, као сасвим прописно усвечањени глинени голуб.

Него како него баш овако: окружен раздраганим пријатељима, а не комеморативно уозбиљеним лекарским конзилијумом, који око његовог болесничког кревета немо размењује погледе у којима он, краљ југословенски Александар, види једно исто – црну, инфаустну прогнозу.

Не, не! Не треба њему то. Ако већ иде на сопствени погреб, овај има да буде помпезан. Какав би то, уосталом, погреб једног православца – па још краља – био, а да није православно помпезан? Квантитет у другим стварима можда и није пресудан, али у тако свечаној прилици, као што је погреб, богме јесте. Ономад, када се на топчидерској железничкој станици пре поласка поздрављао са француским отправником послова у Југославији, господином Кнобелом, рекао му је како је врло радостан што иде у Француску, јер да тамо има *неколицину*

пријатеља. Није ли му, одмах утом, тај префињени господин и дипломата од заната луцидно репликовао: Не неколицину пријатеља, Ваше Височанство. Ја таквих у Француској, кад сте Ви у питању, знам најмање 42 милиона...

Ех, да! Тако је то кад је неко велики државник и визионар. А *такви*, треба ли и говорити, не могу и не смеју да умиру у дискрецији, нечему толико понижавајућем за *такве*. У стерилизованој тишини болнице, па нека је сто пута престоничка, и ексклузивна, и не знам каква још, ма ни случајно; сваки други начин умирања, изузев у својству жртве-мученице (једног, на пример, спектакуларног атентата, али и то, опет, искључиво на великој сцени, у великој држави, пред великим аудиторијумом), он, Александар I Карађорђевић, сматрао би недостојним себе и свог краљевског педигреа.

А, ево, није ли – јесте, јесте! – тај педигре и те како препознат и, како то и доликује, потврђен у драгој савезници Француској!? Тешко да је знао куд би пре са својим напречац оживелим погледом док се разарач Југословенске краљевске морнарице *Дубровник* почињао приближавати марсељској Старој луци.

Покрај разарача, у сусрет пристигле француске топовњаче-крстарице, *Колбер* и *Дикен*, заштитнички су, јасно се видело са палубе, заокруживале водени простор око *Дубровник*-а, поноса југословенске морске флоте, који је и име добио по изричитој Александровој жељи, да се и на тај начин ода почаст граду-бисеру југословенског Јадрана. Беху ту, зар не – беху, беху, све му и машући са топовњача – министар морнарице Пиетри и адмирал Дибоа. Главом и брадом. Ето, лепо их је видео обојицу. Њих, њих, никога другог! Таман посла па да су у сусрет краљу једне Југославије послали тамо некаквог морнаричког анонимуса, макар и висок чин имао. Морнарички министар Пиетри и адмирал Дибоа, ништа испод тога. На домаку француског копна, импресивној ескадри – у чијој средини пло-

ви разараач *Дубровник* – придружује се флотила подморница. Пролазе острвље Фриул. Крајње одредиште је ту.

Кроз свој чувени цвикер, свој волшебни визир – кроз који је током живота проницао окрутне констелације балканске и светске политике – Александар је сада и изблиза могао да види марсељску Стару луку, искићену унакрсно француским и југословенским тробојкама.

Беше ли то 16 часова тада?

Још му у ушима тутње узастопни топовски плотуни, који се унисоно сливају у један циновски прасак. Сви француски бродови који су се нашли у луци поздрављали су – јесу, јесу, сви су поздрављали! – управо пристигли југословенски разараач. На домаку луке, у успореној пловидби, површином мора доминираху крупне, сиве силуете француских крстарица, торпиљера и контраторпиљера у пратњи савезничког ратног брода. Уз оба лу беху укотвљене подморнице; на њиховим палубама, дугим и танким као циновске цигарете, беспрекорно су постројене морнаричке посаде. Мноштво барки прекрило је луку испод тврђаве Сен Жан. Ескадриле хидроавиона описиваху елегантне кругове по небу. Громогласним а унисоним **Урааааа...!** са свих бродова поздрављају савезнички разараач и југословенског краља на њему.

Зар је, уосталом, и могло бити другачије ако је Његово Височанство у питању?

Сећа се војног оркестра. Тактова југословенске химне **БОЖЕ, ПРАВДЕ – LIЈЕРА NAŠA – NAPREJ ZASTAVE SLAVE** и француске *Марсеље*. И како се умало није спотакао приликом искрцавања са белог краљевског бродића-моторног чамца, који га је од разараача довезао до Белгијског кеја, где високог госта чекаху предусретљиви домаћини.

Парадно постројени припадници батаљона Колонијалне пешадије, Мобилне полиције, жандармерије и редовне полиције.

Мада, заправо... **Чему им све то?**... Кад се сети *ради чега* је он уопште ту, онда...

Све то чиме је сада окружен, сва та усрана међудржавна помпа на највишем усраном нивоу, њега већ почиње да иритира, па чак и вређа. Кад се, дакле, сети *ради чега* је он уопште ту, онда...

... **Чему све ово?**... – мрмља себи у браду док се пење приста-нишним степеницама равнодушним, крутим кораком, као да се пење на вешала. Је ли му то *његова* смрт, gluвa и слепа за све што он тих тренутака мисли и осећа, магнетски привлачи кораке?...

... **Чему им, забога, чему им све то?**... – свеједнако припиткује самог себе и овог часа, док свечана поворка пужевски мили Авенијом Канебијер, главном улицом у Марсељу, ка згради префектуре, где је, како је то испротоколисано, био предвиђен званични пријем.

И чега се још сећа, осим топовске тутњаве и тактова државних химни, са Белгијског кеја? Па да, свакако, ту је доминантно маркантна фигура старог му знанца Жан-Луја Бартуа, француског министра вањских послова, који се задовољно смешкао, као и сада што се смешка у споровозном аутомобилу *Делаж*, рачунајући (ваљда?) да је ова посета на високоусраном државном нивоу још један успех његове дипломатије.

Генерал Жозеф Жорж? Ах, да, и он је, канда, ту негде био, да пожели добродошлицу.

И слушао је југословенски краљ, слушао је говор добродошлице, али што су речи постајале високопарније, његово је лице све више изражавало одсутност.

Мада, заправо...

... *Па зар и сам председник Републике није требало да ме... Председник Републике? Ах, да, он ће ме дочекати у Паризу. Али... Ко је уопште рачунао на Париз као наставак маришруте? Шеф дворског протокола у Београду? На своју руку је он то одредио или...*

Сада опет види све оне, на Белгијском кеју парадно постројене, припаднике батаљона Колонијалне пешадије, Мобилне полиције, жандармерије и редовне полиције. Поново му се обзнањује, као и на Белгијском кеју што му се у тренутку обзнанило, да је сва та скаламерија узалуд постављана ту. Скаламерија су, без разлике, и свих ових осамнаест полицајаца (опет тај проклети збир трију шестица!) што на коњима, са исуканим сабљама и у свечаним одорама, јашу испред споровозног, погребноцрног аутомобила *Делаж*, који свеједнако пужевски мили Авенијом Канебијер, једва достижући брзину и од 10 км/час.

А тек је највећа скаламерија југословенски министар Богољуб Јевтић, који – и тога се овог тренутка присећа – као без душе, са знојно умрљаним цилиндром и реденготом, истрчава пред свог краља на Белгијском кеју, казујући дахтаво, једва разговетно, као заморен од неког дутог трка:

– Височанство, ова лимузина што желе у њој да Вас провезу... Па видите и сами да је сувише отворена, преотворена, богме као створена за успешан атентат... Још су је и заставицама на бочним странама маркирали, таман као да и Вас неко тиме, далеко било, марки... Пружа, хоћу да кажем, пружа могућност онима који хоће да Вас убију... Кружи вест да су атентатори већ ту... ту негде... А ови наши домаћини... Њима као да је, да простите, свеједно шта ће се... шта би се, не дај боже, могло догодити.... Па, забога милога, погледајте само те њихове позорнике, погледајте колико су уретко распоређени, могао би, бре, тенк између њих да прође, а не атентатор да се провуче и да...

Ал' га му је онда одбрусио. Како и доликује једном краљу. И, надасве, једном Карађорђевићу:

– Добро, де, Јевтићу, избифлао си што си имао, де, склони се, човече, пусти ствар нека иде како треба да иде... Како једино и може да иде...

Са Јевтићем и без Јевтића, *знао је*. Са полицајцима, жандармима, исуканим сабљама и без њих, *знао је*. *Знао је* да је сад сам. Бесконечно, неопозиво, непоправљиво. Сам као Исус у Гетсиманском врту.

Једнако као што то беше и ономад, у југословенском манастиру Савина, у тамошњој југословенској цркви, где је – по примеру старих капетана дуге пловидбе из југословенске Боке Которске – дошао да упали свеће, непосредно пред укрцавање на југословенски разарач *Дубровник*, у југословенској луци Зеленика. Пожелео је био, ко ће га знати зашто, да види жезло једног древног Југословена, Светог Саве. Али му је неки стари југословенски калуђер саопштио да је дан пре та југословенска реликвија однета ради излагања у југословенски град Котор.

Једнако као што то беше – *сам* – све време пловидбе разарачем *Дубровник*.

И када му је, на самом поласку, кнез Павле Карађорђевић опроштајно пружио руку и рекао: *До скорог виђења*, а он Павлу, у тону самосажаљивог цинизма, узвратио: *Ко зна*.

И тада, и увек.

Сам самцат. Не само зато, ма не, што је због злослутних метеоролошких извештаја (да ће их на путу пратити киша, ветар и високи таласи), а на инсистирање кнеза Павла и кнегиње Олге, краљица југословенска Марија за Француску отпутовала сепаратно, возом преко Беча, уз договорени сусрет на станици Ла Рок-Мижен, код Дижона, на несуђеном путу за Париз.

Сам самцијат, да самцијатији бити не може.

Сам са својим чудовишним чедом, *југословенством*, што га је створио, а онда није знао шта ће с њим, као са нежељеним ко-

пилетом. Као што, уосталом, више није знао ни шта ће са собом самим. Можда то, овде у Марсељу или где већ, буду знали *они* којима се на помен његовог имена моментално адренализује убилачки нагон. Усташка емиграција, терористи ВМРО, плаћеници Мустафе Голубића... – свеједно, кандидата за одстрел високог госта има напретек.

И шта је онда, заправо, и имао да чека, све до овог злогуког ранооктобарског марсељског слепоподнева? Јер чак и њему, Александру I Карађорђевићу, оцу чудовишног чеда, беше јасно да након хитаца Пунише Рачића у Народној скупштини Краљевине, 20. јуна 1928. године, чудовишно чедо, такозвана заједничка држава са Хрватима и Словенцима, још само на апаратима за вештачко одржавање у животу опстојава. Да он, Александар, ујединитељ рогова у врећи, и сам, већ више од шест година, на тим истим апаратима тек вегетира. Тратећи и оно нешто животне снаге што му је преостало на потпуно бесперспективне политичке пактове са Жан-Лујом Бартуом и Кемал-пашом Ататурком, на још бесперспективније покушаје да преко свог гаулајтера за Хрватску, Светозара-Гренцера Прибићевића, изврши ампутацију тог најканцерогенијег дела тела чудовишног чеда.

Неће моћи тако, Ваше Краљевско Височанство – писало је у поверљивој, убрзо пристиглој, депеши из лондонског Dauning street-a 10. – Ви бисте сада, како ценимо, да рушите устрој етаблиран Версајским миром. Ви бисте да бушите брану која је у Версају направљена како се зараза совјетског бољшевизма не би проширила на остатак Европе. Збиља, то бисте Ви? Не каже ли, Ваше Краљевско Височанство, стара српска пословица, ако је се још сећате: ПЛАТИЛА БАБА ДИНАР ДА УЋЕ У КОЛО, А ДАЛА БИ ДВА ДА ИЗАЂЕ?

Зато, на крају крајева, Краљевско Височанство и јесте ту где је сад. На путу ка жуђеном губилишту.

Боље и величанственије губилиште – од овог марсељског – није могао ни да замисли. Бољу и величанственију смрт напросто није могао приуштити себи.

Да. Више нема дилеме, ако ју је и дотад било: смрт је све што још од живота жели.

Уосталом, зар он то није, колико малочас, готово експлицитно наговестио оном сметењаку министарском Јевтићу, када је овај као без душе истрчао преда њ, на Белгијском кеју?

Склони се, пусти ствар нека иде како треба да иде... Како једино и може да иде...

Па исто то, или тек мало увијеније, рекао још и раније – обљачећи свечану одору пред само искрцавање са разарача – свом верном собару Зеки, простосрдачном човеку, када му је овај приносио тамноплаву одору са златним еполетама и рукавима пресвученим ширитима боје злата, све се при томе снебивајући да нешто каже, а видело се да га то *нешто* страховито мучи. И када се напокон осмелио, поверивши своме краљу како је, боже убрани, уснио један много рђав сан – видевши у сну њега, Александра, обливеденог крвљу – а, одмах затим, ставши заклињати га да, ако бога зна, обуче заштитни прслук (*Ваше Височанство, никада се не зна шта може да нас снађе у страној земљи...*), он, краљ југословенски, нашао за сходно тек да, гладећи свој театрално-надмени профил, искаже овако:

– Зеко мој стари добри, није нама Француска странство, туђина. То је наша верна савезница из Великог рата. Па ја бих њих смртно увредио да ставим на себе тај... тај оклоп... Да ми после пребаце како нисам имао поверења у њих и њихову бригу за моју безбедност? Не, Зечино, неће бити потребе за тим...

Скоро да је био на ивици да прасне када му је, по ступању на командни мост разарача *Дубровник* и по срдачном руковању са

министром морнаричким, г. Пиетрием, ужурбаним кораком пришао југословенски генерални конзул у Марсељу, г. Герасимовић, ставши, сада и он, са своје стране да зановега:

– Височанство, не треба да се искрцавате у Марсељу! Имамо алармантне дојаве и обавештења. Намеравају да Вас убију!... Ето, тако тврди и сам наш амбасадор, овде у Француској, др Мирослав Спалајковић... Ако мени не верујете, ето, позовите...

У последњем тренутку се некако исконтролисао, у први мах не одговоривши ништа конзулу, и даље свеједнако гледећи свој театрално-надмени профил.

А када је потом кренуо ка бродској огради, у правцу у којем је љубазно показивао г. Пиетри, ипак је у полугласу кратко измрмљао, више онако за себе, ни не гледајући у Герасимовића:

– Карађорђевићи се никада не повлаче. То нама не приликује. Коцка је бачена. И ја са њом. И моја Југославија са мном.

Али, авај!

Ни то, канда, није било довољно свим тим досадњаковићима задуженим за његову безбедност. Када је већ напустио разарач *Дубровник*, спустивши се у бродич-моторни чамац који ће да га превезе до Белгијског кеја у луци, уручена му је, буквално у лету, порука Владете Милићевића, првог човека Службе безбедности Краљевине и сталног југословенског представника у Интерполу, да је целокупна обавештајна мрежа у стању узбуне и да су устаише већ на француској територији. Тај чудни, болесно ревносни човек, Милићевић, њему, краљу – што је готово па невиђена дрскост – саветује да се

изговори да је болестан, да се са разарача искрца тек увече у Марсељу и одмах, без задржавања, настави возом за Париз, а да Служба у међувремену, током ноћи, лоцира и похапси усташке терористе?!

Лице краљево – које је задњих неколико година видно измршавило и зашиљило се, добивши боју олова – начас се затеже као да ће да пукне. А онда и долази до пуцања, али од смеха, као од неког изненадног унутрашњег праска. Краљ се смејуцка најпре ситњикавим кикотом; онда се тргне, покрива уста дланом у грчевитој борби против смеха, но смех, у међувремену раскрупњао, свеједно пробија напоље. И рамена краљева се тресу, толико је напад кикотања неодуприв.

– Мој Милићевићу, моја будало... Касно је, исувише је касно за све... Хи, хи, хи, хи.... Кааа-сно! И шта ово... хи, хи... Шта ово ти тражиш од мене?... Да се евакуишем? Од једног Карађорђевића ти тражиш да се... А, не! Не, не! Морамо се држати програма... Програма, Милићевићу... Про-гра-ма!...

Је ли то већ и 16.20 часова?

Као да је време од приспећа на Белгијски кеј па дотле провео у неком граничном, сомнамбулном стању свести. И даље је, разуме се, у погребноцрном отвореном *Делаж*-у – на десној страни задњег седишта, до министра Бартуа – пужевски дакле милећем аутомобилу марсељског префекта, који једва да се креће и брзином од 10 км/час, Авенијом Канебијер, ка згради марсељске префектуре. Испред *Делаж*-а, на челу свечане колоне, налазе се полицијска кола, у којима је генерални контролор Службе француске националне безбедности, г. Систерон, задужен да буде у пратњи југословенског краља све док је овај на тлу Француске. Исту службену обавезу – да за све време боравка буде у краљевој пратњи – има и стари генерал са Солуна,

Жозеф Жорж, смештен на сувозачком седишту Делаж-а. Ту је и одред трубача, а за њима припадници Мобилне гарде на коњима. Два висока официра такође јашу на коњима иза аутомобила са краљем.

Погребноцрни Делаж споровозно се примиче четвртом канделабру, на скверу насупрот Палати Берзе. Начичкане људске главе на тротоару са десне стране улице. Какофонични изливи добродошлице југословенском краљу. Непребројни букети цвећа. Француске и југословенске заставице.

А онда, један невероватан проблесак, негде у дну тунела неких давних година – је ли краљ то, боже свашта, у расклицалој маси види, управо са букетом цвећа у руци, своју негдашњу женеvску учитељицу из интерната, госпођицу Брехбилер?!...

Не, ма не, он је заправо тај... Он је, није ли, тај који је, онако дечачки романтично, с времена на време доносио цвеће за своју учитељицу, госпођицу Брехбилер. Није ли?... Јесте, али... али је то било пре скоро четрдесет година, у Женеви, не, па ово је Марсељ, откуд би стара учитељица Брехбилер – све и да је још жива – уопште могла бити ту?

*А онај... човек онај поред... поред одблеска госпођице Брехбилер? Онај свињолики тип, обријане главе и уфитиљених бркова?... Да, он. Је ли и то само проблесак или...?... Не, није могуће! Драгутин? Вођа црнорукашких завереника, Апис, звао ли се тако?... Да, звао. Али... али то је било пре седамнаест и више година, у Солуну. На Солунском пољу, тачније. Не, па ово је Марсељ, откуд пуковник Димитријевић Апис – све и да је жив – уопште ту? Шта му оно... као да нешто говори... Је ли то он њему... Ако му добро чита са усана... Говори?... **Стиже, стиже и... и твој час стиже, убицо! Убицо!...** Он тако њему говори, своме краљу?! Тако?!...*

Ово нису, не, никако нису чиста посла! Хеј, па... ко је оно у кадетској униформи? Питомац неког корпуса? Можда... Па-

жевског корпуса? Пажевског? У Петрограду? Па... па то је онда... он сам?... Краљ... Не, не, он тада није био никакав краљ, којешта, тек питомац-кадет, који се ломатао по бескрајним егзерцирима, учећи да војшти, да буде спреман када једног дана прогласи балканско православно царство, са њим, Александром I Карађорђевићем, на престолу... Јесте, он јесте још од најмањих ногу замишљао да је краљ, али није он тада, у Петрограду... Ма ни престолонаследник није био, а камоли... Престолонаследник? Ђорђе? Брат његов, Ђорђе?... И он је овде, на дочеку? Он, оно тамо, он?... Не, па ово је Марсељ, откуд његов брат, тај несносни параноични шизофреничар, уопште ту? Да није... да није побегао из свог психијатријског заточеништва у Топоници?...

Али ту су се проблесци већ били згуснули у његовом оку.

Поглед му тежак од несреће. Вуче га, баш том тежином а суновратном брзином, у неки непојамни бездан.

И када је погребноцрни *Делаж*, са њим на задњем седишту, некако домилио до четвртог канделабра, на скверу насупрот Палати Берзе, Александар I Карађорђевић, стишћући рукама жареће слепоочнице, више ништа није видео ни чуо.

На очи као да му је пао застор од оловних капака и непрозирних трепавица.

*
* * *

НЕМА ДИКТАТУРЕ АКО НЕМА ДИКТАТОРА – није ли то лепо, кратко и јасно, срочио Анте Павелић, још у возу који га је из Загреба, десетак дана након шестојануарске прокламације, одвезао у бечку емиграцију.

Управо ће се тим речима, уместо фашистичког поздрава, поглавник обратити свом *старијем брату*, Бениту Мусолинију, када га овај, августа 1929. године, најпре буде угостио у својој резиденцији *Торлонија*, у Риму, а убрзо потом на располагање му ставио и посебну вилу у Болоњи, без икаквих ограничења њеног уживања, свакако уз могућност да ту досели своју петочлану обитељ. И да, разуме се, одатле може, све до ослобођења Хрватске од србобизантских барбара, на миру роварити против омражене *Србославије*.

За почетак, вођа новоформираног **Хрватског усташког покрета** посетиће – сада када више нема финансијских ни ма којих других ограничења – побратима Ивана Михајлова, свог драгог *Ванча*, лидера ВМРО у Бугарској. Знао је поглавник, још тада је знао – или, барем, добрано слутио – да нико од свих тих његових усташких пичкица заправо не би имао баш толика муда (скоро па искључено!) да у оном одсудном часу, жртвујући свој живот, са собом у смрт пошаље и опскурног краља-диктатора, поробљивача тисућљећног хрватског слободарства, које, ето, толика стољећа, као предзиђе кршћанства, стоји на бранику западне цивилизације наспрам антицивизацијског, барбарског Бизанта. У поглавниковој глави готово да је било извесно: сва та дружина франковаца у Бечу јака је само на речима.

Све за Хрватску, Хрватска ни за шта, како кажу?

Јест, мало морген. Ма, пимпек мој! Пимпек! Све су то сами пимпечи: генерал-пуковник Стјепан Саркотић, пуковник Стјепан Дујић и она двојица Ивана: Иван Франко и Иван фон Перчевић. Све негдашњи високи дужносници блаженопочивше Аустро-Угарске. И сами, како је деловало поглавнику, упокојени са државом чији су војници били; као такви, дефинитивно неупотребљиви за било какву озбиљнију теро-

ристичку акцију. За атентат на краља-диктатора да се и не говори.

Упражњавао је поглавник да им по читаве сате и дане утувљује у главу једно исто, мање-више сведено на репетицијски сиже:

Изван сумње је, свима и свакоме, да ми Хрвати уопће немамо душманина као што је Србин. С том чињеницом треба рачунати од сада па све док буде и једног Хрвата и једног Србина.

Али је на њима видео да је оно *Све за Хрватску, Хрватска ни за шта* тек пуки вербализам. Паролашки занос, и ништа преко тога. Ниједнога, на пример, од ове двојице Ивана, Франка и фон Перчевића, није могао – никако баш – замислити како се, са активираним бомбом у руци или репетираним револвером, резолутно устремљује на мету, знајући да скупа с њом, са омраженим краљем-диктатором, и они напуштају овај свет.

Овај овамо Иван, код кога се био запутио, Иван-Ванчо Михајлов, сасвим је друга прича, што поглавнику никако није могло остати непознато. Она двојица хрватских Ивана јесу, факат, србомрсци. Али овај овде Иван, софијски, има нешто што га квалитативно одваја од бечких усташа – он је **православни срббомрзац**. И, као такав, **једино као такав**, поседује ону толико потребну ефективност атентатора. Ако не баш он лично, а онда засигурно неко од његових, неко од припадника *Врховистичке оружане организације*, екстремног десног крила ВМРО, са чијим је водећим људима поглавник и уговорио био састанак у седишту ВМРО, у селу Банка, недалеко од Софије.

Тога ће пута, само, бити потписана *Декларација о координацији оружаних акција против Краљевине Југославије*, али је поглавник по повратку у Болоњу био више него задовољан

обављеним. Ударне песнице *Врховистичке оружничке организације* са којима је тада имао част да се упозна – Станичев, Хадчов, Кондов – деловали су, у најмању руку, импресивно у његовим очима. Знао је да ће у некоме од њих – сам персонални моменат и није толико битан – наћи *свог човека*. Када буде време за то. Када се укаже прва згодна прилика. До тада, можда ипак покуша окуражити неку од својих усташких пичкица (из Беча, или можда латиноамеричке усташке емиграције, евентуално и из поробљене домовине) да, Исукрсте драги, за тисућљећну добробит свог народа стисне петљу и, заједно са *србославијским* краљем-диктатором, оде Богу на истину. А одатле у *вјечну славу*. Мада, опет, с тим тешко да може озбиљније рачунати. Не, за атентатора, који је унапред прежалио и себе самога, треба наћи човека *од ирационалности*. А то Хрвати нису. *Сувише рационалан* јест једнако *сувише кукавица*. *Сувише трезвен* јест једнако *безмуд*. Не, не долазе у обзир Хрвати, дефинитивно. То су искалкулисани Латини, сапети разумом и његовом ситносопственичком рачуницом. *Мислим дакле постојим*.

Ако већ мислим, онда мислим и о томе да ни ја, готово извесно, нећу преживети атентат, једнако као жртва. И ко је онда ту жртва? И убијени, и атентатор, обоје, без разлике? И све тако, терати мак-на-конац са својом рационалношћу, све док напослетку не ишчили, неповратно, и то мало атентаторског ентузијазма што га је било. Не, не, ћорав је то посао. Сувише они цене своје јадно и ништавно дупе да би га положили на олтар хрватске слободе.

Православни србомрзац пак – то је друга ствар. Неће тај жалити себе и свој живот, само ако сабрата у вери треба погубити. Неће, јер нема ту проклету рационалистичку инхибицију која усташке пичкице и чини таквим какви јесу: неподобним за чин самоубилачког атентата. А омражену свињарско-карађорђевићевску креатуру могуће и јесте ликвидирати искључу-